

פּלג 71: זְהִירוֹת! מוֹקְשִׁים

תְּקִצִיר

1. אמת המידה השימושית ביותר לבחינת התנהגות הממשלה החדשה היא לא של רשימת המלצות מה היא צריכה לעשות, אלא רשימת המלצות מה היא לא צריכה לעשות. ישנם 4 "מוקשים" שעומדים בדרכה של הממשלה: החייאת תהליך השלום, מיקוד בממד הצבאי של הסכסוך עם איראן, לחשוב על ישראל מקומית במקום גלובאלית, ולהחליט להפוך את ישראל ירוקה מדי, מוקדם מדי.
2. יש שתי בעיות אסטרטגיות שנובעות מההיגיון שלו: ראשית, הוא לוקח מישראל את היוזמה המדינית. שנית, תהליך השלום תוקע את הנרמול בינינו ובין העולם הערבי. עד להסכמי אברהם הנוסחה הייתה שישראל קודם צריכה לפתור את הסכסוך הישראלי פלשתיני כדי לקבל יחסים נורמאליים עם שאר המרחב הערבי. חלופה להחייאת התהליך כמו"מ ומדיני הוא קידום קשרים כלכליים, תרבותיים וטכנולוגיים בין ישראל ועמי האזור, כולל הפלשתינים.
3. על הממשלה יהיה לחץ משמעותי להמשיך ולהתמקד בממד הצבאי מול האיראנים. קודם כל מפני שזה מה שהמערכת הביטחונית רגילה אליו. שנית, פעילות צבאית יוצרת כותרות ונותנת לציבור תחושה של עשייה מול האיום איראני. שלישית, הממשלה החדשה עומדת לקבל איראן שתהיה הרבה יותר אגרסיבית במדיניות החוץ שלה. איראן מרוויחה משמירת העימות בממד הצבאי בלבד, מאנרכיה במזרח התיכון, ומכך שישראל פועלת באופן חשאי תוך התעלמות מהחוק הבינלאומי. במקום להתמקד רק בפעילות הצבאית מול איראן, עדיף לממשלה לגבש גישה רב ממדית נגד איראן, כזו שכוללת גם ממד כלכלי וממד דיפלומטי מול האיראנים.
4. המוקש השלישי שעומד לפתחה של הממשלה הוא התמקדות בזירה המקומית שלנו במקום בזירה הגלובאלית, וחשיבה על ישראל רק בהקשר המזרח תיכוני המצומצם במקום בהקשר של הגלובוס כולו. אם ישראל לא תעסוק בקשרים עם מדינות העולם היום, לאורך זמן היא תגלה שהיא בגרעון אסטרטגי שיהיה קשה למלא.
5. המוקש הרביעי הוא ללכת ירוק מדי, מוקדם מדי. גילוי הגז במזרח הים התיכון הופך את ישראל ליצואנית אנרגיה. המיקום הגיאוגרפי שלנו גם מאפשר לנו להיות מסדרון אנרגיה חשוב בין הים האדום, הים התיכון והמפרץ הפרסי. זה טוב ומבורך שהממשלה מעוניינת להגן על הסביבה. רק שלא תנתק אותנו מהסחר הגלובאלי באנרגיה, שאנחנו יכולים להיות חוליה מאוד חשובה בו.

*****הניתוח פורסם לראשונה לחברי פל"ג, מועדון המנויים של "המשחק הגדול". עדיין לא חברים?**

מוזמנים להצטרף בקישור כאן.***

להורדת הפרק [קישור](#).

בשבוע שעבר נבחרה ממשלה חדשה בישראל, הממשלה הראשונה בראשה לא עומד בנימין נתניהו מזה 12 שנה. אני מניח שחלקכם ציפיתם שאפרסם לכבוד המאורע ניתוח חדש, שינסה לשרטט את מדיניות החוץ החדשה שלה. זה לא קרה. אולי ציפיתם שאפרסם ניתוח עם המלצות חיוביות לממשלה, מה היא צריכה לעשות בשביל לקדם את הביטחון הלאומי שלנו. חשבתי לעשות את זה, אבל גם זה לא יקרה, לא בזמן הקרוב לפחות.

הסיבה שלא פרסמתי תחזית למה הממשלה החדשה תעשה היא מפני שאיני יודע איך היא תתנהג. ב-12 השנים האחרונות בנימין נתניהו היה הגורם הכי חשוב בהבנה ובחיזוי של מדיניות החוץ הישראלית. נתניהו הפך את משרד ראש הממשלה לזה שמוביל את מדיניות החוץ של מדינת ישראל בפועל, גם אם לא רשמית. תחת נתניהו ראש המוסד הפך לשר החוץ בפועל, וראש הממשלה יזם מהלכים מדיניים ללא התייעצות עם שר החוץ או הקבינט. אם זה טוב או רע, פסול או מותר [?](#) אני לא נכנס לשאלה הזו. זו שאלה חשובה, אבל היא לא מענייננו כאן בפל"ג.

עכשיו שבנימין נתניהו מחוץ לממשלה, יצא מהמשוואה גורם ידוע. בנוסף, הממשלה החדשה היא ממשלה ייחודית בשילוב שלה של שמאל וימין אידיאולוגי, ממשלה בראשה עומדת מפלגה קטנה שנתמכת ע"י המפלגה הגדולה בקואליציה. המצב הזה מעלה שאלות על הדינמיקה בממשלה: מה תהיה מידת ההשפעה של נפתלי בנט על יאיר לפיד, שר החוץ שלו? או על בנימין גנץ, שר הביטחון שלו? ומה המדיניות שהם רוצים להוביל? והאם הם ינסו להוביל את המדיניות שלהם כחלק מהממשלה, או שמא ינסו להתחרות זה בזה על יוקרה וכבוד, מעדיפים לריב על יוזמות מדיניות במקום לקדם אותן יחד?

מעבר לשאלות התיאורטיות, יש עבורי כאן גם סוגיה אישית. אני למדתי על בשרי שעדיף כשמישהו חדש נכנס לשלטון לשתוק ולראות איך הוא מתמודד עם משברים מדיניים, לפני שמתחילים לקבוע מה הוא כן או לא יעשה. בשנת 2017, מעט אחרי שטראמפ נכנס לבית הלבן, אסד תקף בגז כימי את המורדים. קבעתי באותו יום שטראמפ אולי מצהיר שהוא יתנגד לשימוש בנשק כימי בסוריה, אך הוא לא באמת יעשה משהו. וטעיתי [?](#) טראמפ תקף את כוחות הצבא שהיו מעורבים בתקיפה הכימית. טעיתי ולמדתי שכשאדם נכנס למשרת כוח עדיף להמתין ולראות מה הוא יעשה, בשביל להבין איך הוא פועל כעת כשיש כוח בידו.

אז זה מוציא מהתמונה, לפחות לזמן הקרוב, את הרעיון של חיזוי התנהגות הממשלה. מה עם רשימת המלצות חיוביות בשבילה? אני לא רוצה לעשות רשימה כזו, כרגע, משתי סיבות: ראשית, יכול להיות שהממשלה הנוכחית לא תתפקד, ואז כל מה שאמליץ לא יקרה. אני ואתם אולי נרגיש מאוד חכמים שאנחנו יודעים מה צריך לעשות, אבל בשורה התחתונה מה שאנחנו חושבים

שצריך לקרות לא קורה. אז מה הערך שנשיג בזה? שנית וזו סיבה חשובה יותר, קרוב לוודאי שלממשלה יהיה סדר עדיפויות שיביא שרק שחלק מהדברים שאמליץ עליהם יקרו, וחלק אחר לא. רשימת ההמלצות אז תהיה אמת מידה חלקית להערכת הפעילות של הממשלה בתחום יחסי החוץ והביטחון הלאומי, אמת מידה חלקית להעריך עד כמה היא טובה או רעה בפעולתה.

אני חושב שאמת מידה הרבה יותר חזקה, הרבה יותר שימושית, היא מה הממשלה צריכה לא לעשות. ממה ממשלת ישראל החדשה צריכה להימנע בשנות כהונתה? רשימה כזו תעזור לנו להבין אם הממשלה עושה שגיאות אסטרטגיות, לאמוד עד כמה יש לה ראייה ארוכת טווח והאם יש לה סיכוי לעשות תרומה משמעותית לביטחון ישראל, או שמא היא תלכד בטעויות אסטרטגיות שיאכלו את כוחה ויקחו ממנה את היוזמה.

הניתוח שלפניכם הוא לא חיזוי של העתיד, ולא רשימת המלצות חיובית, אלא רשימת מלכודות, מיפוי שדה מוקשים אם תרצו. על מה ממשלת ישראל צריכה לא לדרוך, אם היא רוצה לתרום תרומה משמעותית לחיזוק הביטחון הלאומי שלנו?

לא לשלום, כן לצמצום

לפתחה של הממשלה הנוכחית ישנם 4 מוקשים: החייאת תהליך השלום, מיקוד בממד הצבאי של הסכסוך עם איראן, לחשוב על ישראל מקומית במקום גלובאלית, ולהחליט להפוך את ישראל ירוקה מדי, מוקדם מדי.

המוקש הראשון, החייאת תהליך השלום, הוא אולי המוקש הכי מפתה לממשלה, משום שהוא גם נוגע בשאיפות האידיאולוגיות של חלק מחבריה, הוא גם נוגע לסכסוך הישראלי-פלשתיני שמעסיק את כולנו והוא גם מסמן אותה כשונה מהותית ממשלת נתניהו [2] נתניהו הואשם בניהול הסכסוך והקפאת תהליך השלום. הממשלה הנוכחית יכולה להיות זו שמחייבה את התהליך מחדש, ואולי מביאה פתרון לסכסוך, לא רק ניהולו. בבית הלבן הנוכחי כנראה ישמחו לראות את הפלשתינים והישראלים מעוניינים להתניע מחדש את התהליך, גם אם הקשב של הבית הלבן יהיה נמוך משנים עברו, עקב ההתרכזות בסין. אולם החייאת תהליך השלום לא תשרת את ישראל, אלא תפגע בה, תפגע בה ותפגע בממשלה.

מה ההיגיון של תהליך השלום? שע"י משא ומתן בין ההנהגה הפלשתינית והישראלית ניתן להגיע להסכם מדיני בין הצדדים שיסיים את האיבה ביניהם, יסיים את הסכסוך הצבאי בארץ ישראל המערבית ויפתח את הדרך לנרמול יחסים מלא בין ישראל ושאר מדינות ערב. מאז שנות ה-90 ועד 2014 בערך מדינת ישראל והפלשתינים ניסו להגיע להסכם השלום, אך התהליך תמיד נפל על נקודה כזו או אחרת: הכרה בישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, היקף חזרת הפליטים הפלשתינים, הבנייה בהתנחלויות או מעמד ירושלים.

אפשר לתהות מה השתנה ב-7 השנים האחרונות שיגדיל היום את הסיכוי להגעה למשא ומתן. אבו-מאזן הוא המנהיג הלא נבחר של הרשות הפלשתינית, וחמאס מסרבים להכיר בישראל.

הנקודות הקשות לא השתנו: ההתנחלויות לא נעלמו, הפליטים הפלשתינים גם. אבל מעבר לשאלות הפרקטיות בנוגע לסיכויים של תהליך השלום, יש שתי בעיות אסטרטגיות שנובעות מההיגיון שלו:

ראשית, הוא לוקח מישראל את היוזמה המדינית. תהליך השלום כובל את ישראל בתהליך משא ומתן עם הפלשתינים, שחייב להיות בתיווך של צד שלישי כלשהו. אנחנו נצטרך להיות תלויים במתווך שיבחר, ולהיות תלויים בתגובת הפלשתינים. תהליך השלום מטבעו מזמין את המעצמות לכאן, מזמין את העיסוק הבינלאומי בסכסוך ולוקח מאתנו את היכולת ליזום באופן חופשי מול הפלשתינים או המרחב הערבי.

שנית, תהליך השלום תוקע את הנרמול בינינו ובין העולם הערבי. עד להסכמי אברהם הנוסחה הייתה שישראל קודם צריכה לפתור את הסכסוך הישראלי פלשתיני כדי לקבל יחסים נורמאליים עם שאר המרחב הערבי. עסקנו לא פעם בעד כמה המצב הזה חריג בזירה הבינלאומית [ראו כאן], שמדינה מוחרמת ע"י שכנותיה, ועד כמה המצב רע לישראל ולערבים: מדינות ערב מחרימות את אחת המדינות החזקות והמצליחות במרחב, והן לא יכולות לעבוד יחד איתנו מול איומים משותפים כמו מחסור במים, ביטחון תזונתי או איראן. הרעיון שישראל צריכה לעשות משהו כדי לקבל יחסים נורמאליים לא טובים, נורמאליים עם המרחב האזורי הוא אבסורד.

החייאת תהליך השלום עם הפלשתינים תחזיר אותנו אחורה. היא תחזיר את הנוסחה "שלום עם הפלשתינים תחילה", מבלי לתת לפלשתינים סיבה להגיע לשלום הזה. היא גם תשלול מישראל את היוזמה המדינית, וכנראה תכלה את הקשב של הממשלה, שתצטרך לתמרן בין האגף הימני והשמאלי שלה, כשכל אחד ירצה למשוך לכיוון אחר במשא ומתן.

מצד שני אפשר לטעון ובצדק שללא תזוזה כלשהי מול הפלשתינים ספק אם תהיה תזוזה גם מול העולם הערבי: ממשל טראמפ הצליח להביא 4 מדינות ערביות לחתום איתנו על הסכמים ע"י תמריצים, מתנות מהממשל. ספק אם ממשל ביידן יהיה מוכן כמוהו להציע תמריצים כאלה, תוך שהוא מזיז הצידה את הסוגיה הפלשתינית. לממשל יהיה קשה לקדם נורמליזציה בלי תנועה כלשהי בזירה הפלשתינית, ולמדינות ערב יהיה קשה לנוע לעברנו בלי תזוזה כלשהי בזירה הפלשתינית. אז מה עושים?

במקום להחיות את תהליך השלום במתכונת של משא ומתן מדיני לשתי מדינות לשני עמים, בואו ונחיה אותו בגרסה אחרת של קודם כל שלום בין אנשים, ורק לאחר מכן של הסכם שלום בין ישראל והפלשתינים. מדוע שהפלשתינים יושיטו ידם לשלום, כשהאזור מחרים אותנו? ואיך אנחנו והפלשתינים נוכל לעבוד יחד, כשאנחנו מוחרמים באזור? כל עוד יש חרם ערבי, הפלשתינים יתפתו לשמר אותו, רואים בעצמם מין גשר בינינו לעולם הערבי. אם נסיר את החרם, נוכל לעבוד יחד, כל האזור, לקדם שלום בין אנשים, שיביא גם לשלום בין מדינות.

מה זה אומר בפועל? שאנחנו צריכים להגדיל את הקשרים בינינו ובין הפלשתינים, ובינינו ובין

הפלשתינים ושאר המרחב הערבי. כבר היום קיימים קשרים כלכלים בינינו לפלשתינים ² מדוע לא להשתמש בכסף ערבי ובמדינות ערב כדי לחזק אותם? ומדוע לא להשתמש באותם קשרים כדי לחזק את הקשרים שלנו גם עם מדינות ערב? לדוגמה, אזורי תעשייה בשטחי C, במימון של ערב הסעודית, נוכחות של חברות ישראליות וכוח אדם פלשתיני וישראלי מהאזור. או קווי תעופה ישירים בינינו ובין מדינות ערב, כך שהפלשתינים לא יצטרכו לעבור דרך ירדן בשביל לטוס לכווית או עומאן. אפשר גם לחשוב על מיזמים בתחום החינוך הטכנולוגי, טיפול בשפכים, אנרגיה ירוקה ועוד. כל המיזמים האלו יפגישו בינינו ובין הפלשתינים ובינינו ובין מדינות ערב, לרווחת האזור כולו. כל היוזמות האלו יהיו אבל חייבות את נרמול היחסים בינינו למדינות האזור, בשביל לאפשר שיתוף פעולה אפקטיבי.

ברור לי שהיוזמות האלו לא יהפכו ביום את היחסים בינינו לפלשתינים, או בינינו לערבים. אין כאן תקווה לשלום כלכלי. ברור לי שיש הסתה ברשות הפלשתינית שיש לטפל בה, ואסור למדינת ישראל לטאטא מתחת לשטיח כדי לא להפריע ליחסים [\[מקור\]](#). גם קיימת האפשרות שהערבים ידחו אותן, מעדיפים להתבצר בנוסחה של "שלום עם הפלשתינים תחילה". אולם ככל שבריאד, בגדאד ומדינות נוספות יבינו שהעניין האמריקני באזור יורד, וישראל היא פרטנר חשוב מול הבעיות האזוריות, כנראה שהן יהיו מוכנות להתחיל ולהגמיש את עמדתן מולנו. ישראל לא צריכה לצאת מגדרה כדי שינרמלו אתנו את היחסים, מפני שזה אינטרס משותף לשני הצדדים. ישראל אבל צריכה לנסות וליזום נרמול, ואם צריך דרך שיפור יחסינו עם הפלשתינים במישור הכלכלי, לא המדיני.

בסופו של יום, למדינת ישראל יש שתי ברירות: היא יכולה לנרמל את היחסים עם מדינות ערב ולהתחיל לעבוד עם המרחב סביבה מול בעיות אזוריות, בעיות אזוריות שבסוף מגיעות גם אלינו בדרך כזו או אחרת. מלחמת האזרחים בסוריה נתנה לאיראן אחיזה ליד הגולן. התפוררות לבנון רק מחזקת את חיזבאללה במדינה. רעב המוני או מחסור במים במדינות כמו מצרים, ירדן או תימן יחזקו גורמים קיצוניים ויאיימו עלינו. אנחנו יכולים לעזור למדינות האלו לפתור את הבעיות, ובדרך לחזק את עצמנו, כפי שהראיתי בניתוח "ישראל כמעצמה מזרח תיכונית" [\[ראו כאן\]](#).

אן, שאנחנו יכולים לשבת ולהמתין עד שאולי האזור יבין שהוא צריך אותנו. אנחנו יכולים להמתין שערב הסעודית תועיל בטובה לנרמל את היחסים אתנו, אנחנו יכולים להמתין שעיראק תתעורר לפוטנציאל של עבודה איתנו, ואנחנו יכולים להמתין עד שישב נשיא רפובליקני ולקוות שהוא יהיה ידידותי לישראל כמו שהיה טראמפ. אולי הבעיות שלנו לא יגדלו עד אז. אולי. ואולי כן. אסטרטגית, עדיף לה לישראל למצוא דרך להניע מחדש את נרמול היחסים עם המרחב הערבי, והדרך לעשות זאת, והדרך לרתום את וושינגטון לעשות זאת, היא דרך הצגת תנועה מול הפלשתינים. לא תנועה לעבר הסכם שלום, אך בהחלט לעבר יחסים טובים יותר בין האנשים והקהילות בארץ ישראל המערבית ובאזור בכלל.

המאבק באיראן

המוקש השני שעומד לפתחה של הממשלה הוא מיקוד בממד הצבאי של הסכסוך עם איראן. ישראל בשנים האחרונות ממוקדת בעיקר במאבק צבאי נגד איראן, הנעשה הרחק מאור הזרקורים. כוחות מיוחדים, כוחות אוויר ומרגלים מעורבים במערכה אזורית נגד טהרן, הכוללת תקיפה של משלוחי נשק בסוריה, חבלה במתקנים קריטיים באיראן עצמה ופגיעה בצי הסוחר שלה.

על הממשלה יהיה לחץ משמעותי להמשיך ולהתמקד בממד הצבאי מול האיראנים. קודם כל מפני שזה מה שהמערכת הביטחונית רגילה אליו, עם הכלים והשיטות קיימים ומנוסים. המערכת הביטחונית רגילה למערכה החשאית מול האיראנים, והדבר הקל ביותר לממשלה הוא לתת לה להמשיך ולהתנהל כפי שהיא התנהלה עד כה.

שנית, פעילות צבאית יוצרת כותרות ונותנת לציבור תחושה של עשייה מול האיום איראני. הממשלה יכולה להראות שהנה היא מגנה על ישראל בדיוק כמו ממשלת נתניהו, ולהצביע על הפעילות הרבה שלה בסוריה, לבנון וזירות אחרות כהוכחה למאמצים הרבים שהיא משקיעה. העובדה שאנחנו מכסחים את הדשא כבר שנים בסוריה ללא עקירה של האיראנים איכשהו לא משנה את האפקטיביות של הטיעון הזה.

שלישית, הממשלה החדשה עומדת לקבל איראן שתהיה הרבה יותר אגרסיבית במדיניות החוץ שלה. בשישי האחרון איראן בחרה נשיא חדש, איברהים ראסי, שנחשב כשמרן קיצוני ויורש אפשרי למנהיג העליון ח'אמנאי [מקור]. סביר שראסי ירצה לקדם קו אגרסיבי מול ישראל, גם רטורית וגם במעשים [מקור]. סביר שבחודשים הקרובים איראן תחזור להסכם הגרעין, והיא תקבל משאבים חדשים, בעיקר חשבונות בנק שיופשו אחרי הסרת הסנקציות. ראסי ירצה להשתמש בכספים האלו לשם חיזוק המליציות בעיראק וסוריה, פרויקט דיוק הטילים של חיזבאללה, והגברת משלוחי הנשק לחות'ים בתימן. התחושה תהיה שאיראן סוגרת עלינו, ובראשה עומד אדם שיהיה מוכן לצאת נגדנו גם למלחמה. מול מצב עניינים כזה הממשלה תרצה להראות שהיא אינה נכנעת ללחץ האיראני, ותרצה להגיב בקו צבאי אגרסיבי משלה מול ראסי.

זו תהיה טעות. הראנו כבר מספר פעמים כאן בפל"ג שאיראן מרוויחה משמירת העימות בממד הצבאי בלבד, מאנרכיה במזרח התיכון, ומכך שישראל פועלת באופן חשאי תוך התעלמות מהחוק הבינלאומי (לדוגמה עם תקיפת ספינות סוחר) [ראו כאן לדוגמה]. אם ישראל תתמקד רק בממד הצבאי מול איראן תחת ראסי, היא תאבד את היתרונות האסטרטגים שיש לה, ובראשם העובדה שהיא לא מדינה תומכת טרור עם ממשלה שמדכאת את העם שלה.

במקום להתמקד רק בפעילות הצבאית מול איראן, עדיף לממשלה לגבש גישה רב ממדית נגד איראן, כזו שכוללת גם ממד כלכלי וממד דיפלומטי מול האיראנים. ישראל צריכה להשתמש בעובדה שבראש המשטר עומד שמרן קיצוני בשביל לעודד מדינות להחרים את משטר האייתוללות כמשטר מצורע, הפוגע באזרחיו. היא צריכה להשתמש בהזרמת המשאבים למליציות טרור כדי לעודד מדינות להכריז על משמרות המהפכה כארגון טרור, מה שיפגע כלכלית באיראן,

משום שהמשמרות מעורבים עמוקות בכלכלה האיראנית.

כמובן, ישראל לא צריכה לוותר על פעילות צבאית נגד טהרן. ישראל צריכה לנצל את ההזדמנות של משטר אגרסיבי יותר בשביל לעודד אותו לבזבז את משאביו בסוריה, עיראק, וזירות נוספות. ישראל צריכה לחפש לתקוף מטרות יקרות כלכלית לאיראנים, כמו נשק מתקדם ומחסני תחמושת, ומטרות איכות שיעודדו אותם רק להקצין את הקו נגדנו [2] לדוגמה גנרלים ואישים בכירים במערך האזורי של כוח קודס. הדבר האחרון שכלכלת איראן צריכה כרגע הוא משטר שמחויב יותר לטרור אזורי משיקום הכלכלה. ישראל צריכה לחפש להביך את האיראנים, ולמקד את טהרן בפעילות הצבאית נגדנו, במקום בבנייה של המשק שלה אחרי ההקלה בסנקציות. ראיסי יכול להיות הישג אסטרטגי לישראל [2] אם נדע לנצל אותו.

חשיבה מקומית, במקום גלובאלית

המוקש השלישי שעומד לפתחה של הממשלה הוא התמקדות בזירה המקומית שלנו במקום בזירה הגלובאלית, וחשיבה על ישראל רק בהקשר המזרח תיכוני המצומצם במקום בהקשר של הגלובוס כולו. הדבר הכי מפתה לממשלה, ודאי לממשלה ישראלית, הוא להתמקד במה שקורה בגבול שלה ולא מעבר. להיות רוב הזמן מסביב לעזה, לבנון וסוריה, עם מבט לאיראן ולקשר האסטרטגי עם ארה"ב. זה מפתה קודם כל מפני שבזה עוסקת רוב היום התקשורת והעם. אין רבים שמדברים על יחסי ישראל צ'אד או מבינים את החשיבות של יחסי ישראל ואמריקה הלטינית. העיתונאים, הפרשנים והאזרחים מתמקדים במה קורה בעזה, מה קורה בלבנון, ומה יחסינו עם הבית הלבן.

זה גם מפתה מפני שהתמקדות במקומי לא דורשת לקחת משאבים שיש עכשיו ולהשקיע אותם בשביל משהו שאת הפירות שלו אולי נקצור בעוד כמה שנים. בלוגי תבערה פורחים עכשיו מעזה. הטילים של חיזבאללה מכוונים עכשיו על חיפה. איראן עכשיו עובדת פרויקט הגרעין שלה. היחסים שלנו עם מדינות העולם יכולים להניב לאורך זמן פירות חשובים, אך הם לא יניבו אותם עכשיו והם לא יוצרים לנו איזה סיכון עכשיו [2] ולכן הפיתוי הוא לא להתעסק בהם, עכשיו.

איך תבוא לידי ביטוי דריכה על המוקש הזה? לדוגמה ע"י הקפאת פרויקט ה-EastMed בנינו ובין קפריסין ויוון, אם ישראל תפסיק לדחוף למימוש. בכלל ירידה ברמת היחסים עם שתי המדינות, שהן אינן לא מעצמות צבאיות או כלכליות, ולכן לא יהיה מפתה לירושלים להתמקד בחיזוק היחסים איתן [2] שגיאה אסטרטגית, לאור החשיבות שלהן בריסון טורקיה במזרח הים התיכון והבטחת פיתוח הגז בו [ראו כאן].

ביטוי אחר למוקש הוא ירידה במספר ביקורי הבכירים ממזרח אירופה, אפריקה ואמריקה הלטינית, וצמצום הביקורים של בכירים ישראלים במדינות האלו. לא רק ביקורים של ראש הממשלה [2] מדוע שר החוץ או שר הביטחון לא יפגשו עם עמיתיהם במדינות כמו יוון, צרפת, או קניה? למה ששר הכלכלה והמסחר לא יצא בראש משלחת תעשיינים לבריטניה או יפן? בשביל

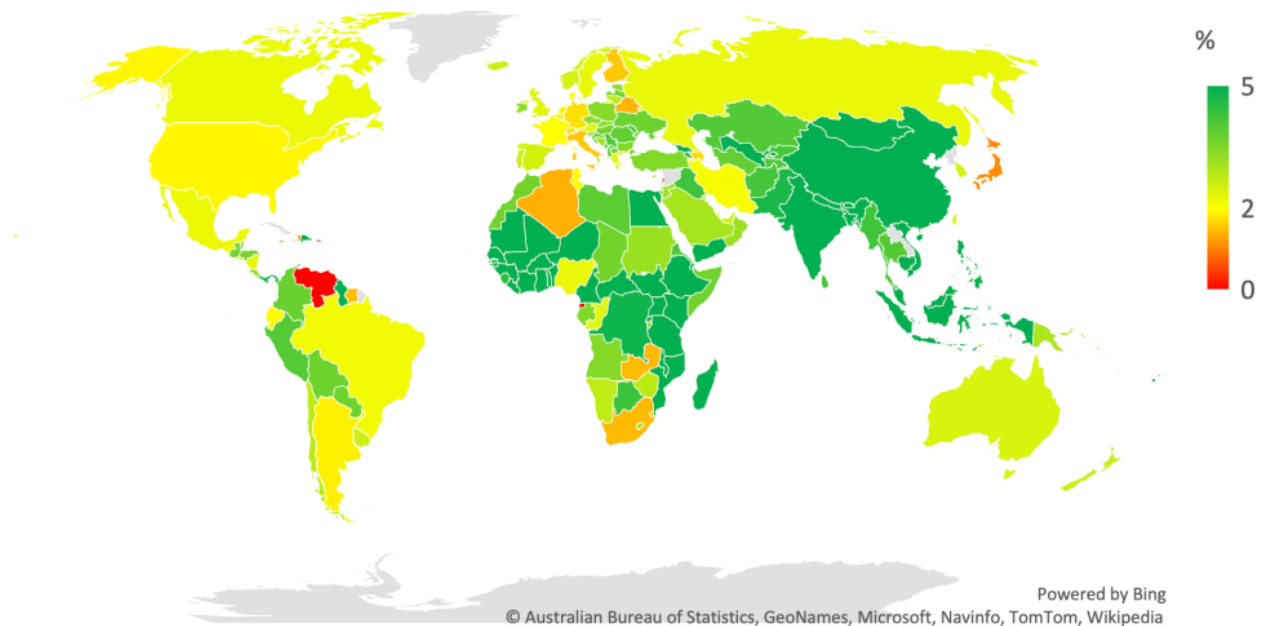
זה אבל דרושה יוזמה, דרושה החלטה מודעת של הממשלה לעבוד על הקשרים עם מדינות העולם.

אם ישראל לא תעסוק בקשרים עם מדינות העולם היום, לאורך זמן היא תגלה שהיא בגרעון אסטרטגי שיהיה קשה למלא. ישראל צריכה את הקשרים עם מדינות אחרות כדי לאזן מול איבוד העניין האמריקני במזרח התיכון, וכדי לחזק את כוחה ² הכלכלי, הצבאי, הדיפלומטי. לישראל יש מה להציע למדינות מזרח אירופה, אפריקה, אמריקה הלטינית ודרום מזרח אסיה, בתחומים מגוונים של ביטחון, חקלאות, אנרגיה ועוד. אולם בשביל שעסקים ישראלים ישיגו דריסת רגל בשווקים האלו, נדרשת תמיכה של ממשלת ישראל ברמה הדיפלומטית. בעולם של לאומנות כלכלית, יחסים פוליטיים בין מדינות משפיעים על יחסי המסחר שלהן.

יותר מזה ² יחסים דיפלומטים ענפים יעזרו לנו באו"ם, ויעזרו לנו לקדם יוזמות אזוריות כאן באגן הים התיכון ובמזרח התיכון. חשבו לדוגמה על פרויקטים בתחום האנרגיה לשינוע נפט וגז מרוסיה דרכנו למזרח אפריקה והודו. או יוזמת ביטחון ימי בים האדום, נגד פיראטים והברחות נשק. או פרויקטים טכנולוגיים משותפים בתחומים כמו אנרגיה סולארית ורוח, חקלאות מדברית או סוללות מתקדמות. מדינות ידידותיות גם יכולות לעזור לנו לצמצם את הנוכחות הגלובאלית של איראן וחיזבאללה, במיוחד במקומות כמו אמריקה הלטינית או מערב אפריקה [ראו כאן]. עם יותר מדינות ידידותיות לנו, לישראל יהיו יותר שותפים פוטנציאלים לקדם את מה שהיא רוצה.

אם אבל הממשלה לא תקבע יעדים ואסטרטגיה מול הזירות האלה, הקשרים יחלשו וישראל תהפוך תלויה יותר בארה"ב, דווקא בשעה שזו הופכת יותר ממוקדת בסין. הגרעון האסטרטגי הזה לא יתגלה היום או מחר, אבל כאשר הוא יתגלה זו תהיה מכה קשה לביטחון הלאומי שלנו. אנחנו נהיה מוגבלים ביכולת התמרון שלנו, ואנחנו מוגבלים מול איומים קיימים או חדשים. הממשלה צריכה להמשיך בתנופת הקשרים עם מדינות העולם, גם אם הסוגיה אינה בוערת לפתחה.

צמיחה שנתית ממוצעת בתמ"ג בין 2022 ל-2026, תחזית קרן המטבע העולמית, עדכני לאפריל 2021

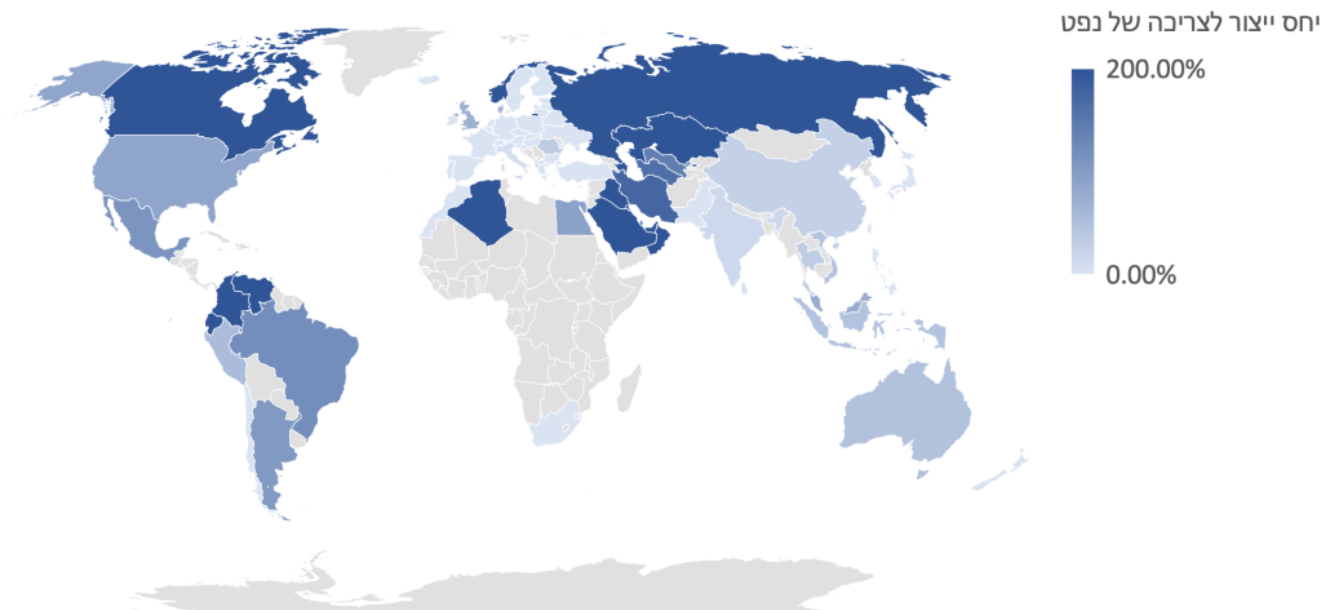
ירוק מדי, מוקדם מדי

הממשלה הנוכחית שמה לה להיאבק בשינוי האקלים והגנת הסביבה. השרה לאיכות הסביבה תמר זנדברג הדגישה שישראל צריכה להתרחק מדלקים מאובנים, ולעבור לאנרגיות מתחדשות [\[מקור\]](#). כחלק מהדאגה לסביבה השרה הביעה התנגדות להסכם העברת הנפט בצינור קצא"א בין ישראל והאמירויות, מחשש לפגיעה במפרץ אילת עקב תנועת מיכליות וזיהום נפט משמעותי [\[מקור\]](#).

אני לא רוצה להתייחס ספציפית לצינור קצא"א מפני שכל עוד לא פורסם הנספח הסודי להסכמי אברהם, אנחנו לא באמת יודעים מה הוסכם במסגרתו. אני לא יכול לחוות דעה על מה שאני לא יודע. אני כן אבל רוצה להזהיר את הממשלה ממוקש אחד שקשור למוקש הקודם ויכול להשפיע עליו [\[2\]](#) ללכת ירוק מדי, מוקדם מדי.

גילוי הגז במזרח הים התיכון הופך את ישראל ליצואנית אנרגיה. הוא מאפשר לישראל ליהנות מאספקת אנרגיה יציבה, ולהיות ספקית אנרגיה חשובה למזרח אירופה ובעתיד אולי גם למזרח אפריקה. המיקום הגיאוגרפי שלנו גם מאפשר לנו להיות מסדרון אנרגיה חשוב בין הים האדום, הים התיכון והמפרץ הפרסי: נפט וגז רוסי יוכלו לעבור דרכנו למזרח אסיה, ונפט וגז מהאמירויות יוכלו וכנראה עוברים דרכנו לאירופה. רק התחלנו לממש את הפוטנציאל שיש לנו: לדוגמה נרמול יחסים עם ערב הסעודית יוכל להחיות גם את הרעיון של קו נפט חוצה ערב, שיחבר את חיפה לשדות הנפט של המפרץ הפרסי. קו נפט כזה היה קיים בשנות ה-70, ועבר מהמפרץ הפרסי דרך ערב הסעודית, ירדן, רמת הגולן והסתיים בסוריה. פעולת הקו נפסקה בגלל מחלוקות בין ירדן, ערב הסעודית וסוריה, והוא כיום לא שמיש, אך אפשר לחשוב על קו חדש, שיהיה קו עוקף לתעלת סואץ ויסתיים בחיפה במקום בסוריה.

יחס ייצור לצריכה של נפט, 2019 (מקור נתונים: BP)

ישראל גם יכולה לעזור לעיראק לגוון את המקומות מהן היא מייצאת נפט [מקור] כיום הצינור היחיד שיש לעיראק לים התיכון ומשם לאירופה עובר דרך דרום טורקיה. קו חדש מתוכנן לנוע מבצרה לעקבה בירדן. אולם אפשר והקו הזה יתפצל, חלקו חוצה את ירדן וחלקו עובר דרך ישראל לחיפה. עיראק תקבל עוד מקום ממנו ניתן לייצא נפט, וישראל תקבל עוד רווחים מהשינוע שלו.

ברור שיש כאן סיכונים אקולוגיים ובטיחותיים עם שינוע של כמויות אדירות של גז ונפט. ברור שישראל תצטרך לוודא שכל תשתית שמוקמת כאן תתמודד עם הנפחים האלו, לשדרג היכן שצריך ולתקן היכן שצריך. אולם מה שישראל לא צריכה לעשות הוא לסגור את עצמה כמסדרון אנרגיה אסטרטגי בשביל להאיץ את המעבר לאנרגיה מתחדשת.

העולם המתפתח ימשיך לצרוך אנרגיה מדלקים מאובנים גם ב-2050 [מקור]. אירופה תמשיך לצרוך נפט וגז. הביקוש לדלקים מאובנים לא יעלם בשנים הבאות, וישראל יכולה לבחור איפה היא עומדת בסחר המתמשך בדלקים האלו, אבל לא אם הוא יהיה. ישראל יכולה למקם את עצמה כציר תשתית חשוב [מקור] לשנע נפט וגז מהמפרץ הפרסי לאירופה, ממזרח הים התיכון והים השחור למזרח אסיה. הדבר יגדיל את החשיבות האסטרטגית שלנו ויעזור לנו לתת יסוד יציב לקשרים שלנו עם מדינות המפרץ [מקור] לא רק איחוד האמירויות, אלא גם ערב הסעודית, עומאן, ואפילו עיראק.

בשביל להבטיח שהפיכתנו למסדרון אנרגיה לא תשפיע לרעה על הכלכלה הישראלית, בצורה של עידוד הוצאה ממשלתית בזבזנית, ישראל יכולה להשקיע את הרווחים משינוע אנרגיה בשטחה בקרן הון לאומית, או להשתמש בהם בשביל מימון פרויקטים למחקר טכנולוגיות מתחדשות ופיתוח אקולוגי וחברתי. חשוב שישראל תמצב את עצמה בחזית המחקר של הטכנולוגיה הירוקה ובפיתוח שיטות חדשניות להתמודד עם אתגרי האקלים. זה טוב ומבורך שהממשלה מעוניינת להגן על הסביבה. רק שלא תנתק אותנו מהסחר הגלובאלי באנרגיה, שאנחנו יכולים להיות

חוליה מאוד חשובה בו.

סיכום

הממשלה החדשה נכנסת לעולם שנמצא בשינוי [?] ארה"ב מתמקדת בסין, המזרח התיכון נתון בטלטה מהשפעה רוסית, טורקית ואיראנית. הפיתוי הוא לחזור לדפוסי התנהלות קודמים של ישראל, להתמקד בתהליך השלום וביחסים האסטרטגים שלנו עם ארה"ב, על חשבון כל השאר. הפיתוי הוא להמשיך ולפעול בעיקר צבאית מול איראן, ולחשוב על ישראל כווילה בג'ונגל, במקום ציר אסטרטגי באירו-אסיה. כל אלו יהיו טעויות, כל אלו יהיו מוקשים שאם הממשלה תדרוך עליהם היא תאבד את היוזמה, והיא תפגע בביטחון הלאומי שלנו לאורך זמן. הממשלה לא צריכה לעשות צעדים דרמטיים כדי לשפר את מצבנו. היא בסך הכול צריכה להמשיך ולעבוד להגדיל את הקישוריות שלנו עם שאר העולם.

*****הניתוח פורסם לראשונה לחברי פל"ג, מועדון המנויים של "המשחק הגדול". עדיין לא חברים?**

מומנים להצטרף בקישור כאן.***